

Pengevask og narkotikadistribution

I Sverige går man grundigt til værks, når man undersøger narkotikakriminalitet — og der bygges bro mellem forskning og praksis.

AF KIM MØLLER

Forskere fra det svenske kriminalpræventive råd (Brå) nød på konferencen i Örebro den luksus, at de både kunne præsentere deres forskning på et af de mange seminarer og afholde et pressemøde sammen med den operative chef for Örebros politi.

Om det var tidspunktet eller temaet er ikke til at sige, men et tilfølsstykke var pressemødet om pengevask og narkotikadistribution ikke. Ud over Lars Korsell, Daniel Vesterhav og Johana Skinnari fra Brå mødte kun undertegnede samt to lokale journalister op til præsentationen af de to nye Brå-rapporter: 'Narkotikadistributørerne' og 'Narkotikabrøttsligheden – økonomihandtering.'

Om ikke velbesøgt var mødet og diskussionen mellem deltagerne om optimeringen af begrænsede politi-

ressourcer til gengæld mægtig livlig. Da lokalerne efter en time skulle benyttes til næste arrangement, trak den dedikerede skare til preslokalet, hvor snakken gik i yderligere en time. Under disse uformelle rammer blev diskussionen endog meget konkret, og politichefen åbnede for godteposen af dag-til-dag taktiske overvejelser omkring afvejningerne mellem tålmodighed og snarrådighed, detailhandlere kontra bagmænd, 'ratfylder' (spirituskørsel) eller narkokørsel.

Tid til eftertanke

Til trods for, at Sverige går for at være noget af en høj i international narkotikakontrolpolitisk sammenhæng, har man i de senere år oplevet en skuffende mangel på resultater af den intensive, retshåndhævende indsats. Ganske vist kan Sverige til stadighed prale af landets rekordlave niveauer for brug af narkotika

blandt unge, men det er efterhånden blevet sværere at kreditere kontrolindsatsen for at være den udslagsgivende faktor hertil.

Siden 1980'erne er andelen af svensk politis budgetter tilegnet narkotikakontrollen fordoblet. Denne udvidelse af de operative kapaciteter har bevirket, at antallet af personer, der årligt arresteres for narkotikakriminalitet, er vokset hvert eneste år de seneste ti år. Desværre har dette ikke haft den tilsigtede virkning på gadeplan, og svensk politi må frustreret konstatere, at udbuddet af narkotika er større end nogensinde, og priserne tilmed faldende. Dette er mere end bare almindeligt irriterende, fordi aktørerne på narkotikamarkedet således ikke synes at have fattet et vink med en økonomisk vognstang om, at politiet gør deres arbejde mere risikabelt, og at de derfor rettelig burde hæve prisen på deres illegale produkter.

På pressemødet tog man udgangspunkt i disse forhold og diskuterede narkotikakriminalitetens mærkværdige immunitet over for retsforfølgelse. Mere af det samme synes ikke længere at indeholde løftet om resultater, var oplægget - behovet for strategisk nytænkning blev konklusionen.

Distributionssystemet

Rapporterne fra Brå, 'Vart tog alla pengarna vägen?' og 'Narkotikadistributörer', er baseret på en totalundersøgelse af svenske narkotikadomme kombineret med oplysninger fra forundersøgelserne - det vil sige politiets bevismateriale indsamlet inden retssagen. Yderligere er der interviews med 13 dømte narkotikakriminelle, som tilsammen giver et unikt og fascinerende

FOTO: MICHAEL JOURDAN

indblik i en forståeligt nok lukket subkultur.

Analysens problematik tager afsæt i en tidligere Brå-rapport, 'Narkotikabrottslighetens organisationsmönster' (anmeldt i STOF nummer 7), der identificerede distributører på mellemniveau, herefter kaldet grossister, som den vigtigste skydeskive for de kriminalitetsbekæmpende myndigheder.

Argumentationen går på, at en højt placeret distributør nemt kan udskiftes, mens en grossist besidder den lokale viden og forankring - herunder tillid fra det kriminelle miljø - som er svært at erstatte. Sat på spidsen kan man sige, at i grossistrollen mødes den organiserede kriminalitet, det nationale narkotikamarked og den globale narkotikaproduktion.

Forskernes opgave har herefter været todelte: Dels at beskrive og forklare grossisternes arbejdsmetoder og risikohåndtering, dels at lave en eksplorativ undersøgelse af pengestrømme og forbrugsvaner. Formålet er at identificere svage punkter i distributionskæderne med henblik på at målrette myndighedsindsatsen herimod.

Arbejdsdeling

Rapportens empiri dokumenterer, at en narkotikadistributionskæde typisk består af to til ti led. Den mest udbredte arbejdsdeling er, at én grossist er ansvarlig for kontakterne opad i distributionskæden - til stor-distributører og importører - mens en anden har ansvaret for kontakterne nedad - til de mere kaosprægede detailhandlere. Grossisterne ansætter yderligere personer til at forestå en række specialiserede opgaver:

- Transportøren, der har ansvaret for at fragte partier af narkotika mellem lageret og forhandlingsstedet
- Salgskoordinatoren, som er ansvarlig for, at der er købere på plads, allerede inden grossisterne

får hænderne på partiet

- Lagerholderen koordinerer beholdningen på de forskellige opbevaringssteder
- Opblanderen ('forædleren!') fortynder produkterne, når det måtte være ønskeligt
- En pengeopbevarer
- En kvalitetstester, der typisk vil være en misbruger, som afprøver de indkøbte produkter med henblik på prisfastsættelse.

Så vidt muligt søger distributørerne at hyre folk, der ikke er kendte af politiet til de mest prekære opgaver som at opbevare penge og stoffer. De er dyrere i drift, men væsentligt sikrere at arbejde med.

Det med forædlingen er i øvrigt noget af et tveægget sværd. Renheden af den solgte narkotika er et afgørende konkurrenceparameter i branchen og derfor en sigende indikator for distributørens ambitioner om at operere på narkotikamarkedet. Som det formuleres i rapporten:

'Den bedste måde at blive taget af politiet på er ved at sælge dårlige produkter.'

En distributør, som sælger ringe produkter, bliver hurtigt et kendt navn i narkotikakredse, mens en pålidelig leverandør af gode produkter er noget, man holder for sig selv. Som i alle andre aspekter af livet tager det lang tid at opbygge et godt renommé, mens det går lynhurtigt med at blive kendt som en fuskler. Derfor er det for politiet en strategisk pointe at spore et parti narkotika af høj kvalitet - frem for at konfiskere partier af inferior kvalitet.

Kriminel kapital

At have fremgang som grossist kræver forståelse for de forretningsmæssige aspekter, der kan opsummeres i 'service'. Herudover er det befordrende for karrieren at besidde personlige egenskaber som viljekraft, diskretion, held og især kriminel kapital. Oparbejdelsen af denne specialiserede sociale kapital beskrives af interviewpersonerne

FOTO MICHAEL JOURDAN

som betinget af at have almindelighed i kombination med psykopatiske tendenser, såsom at være manipulerende og selvfølgelig at være et kendt ansigt i kriminelle kredse. Det at kende hinanden og have tillid til, at ens forretningspartnere - kamerater i kriminalitet - holder deres ord og deres kæft, er distributionskædens fundament:

'De yngre har ingen kriminel opdragelse, ingen kriminelle normer. De er posører. De vil danse med, men de har ingen erfaring. Eksempelvis taler de for meget.'

Et sjovt eksempel herpå omhandler distributørernes brug af koder. Koderne er ifølge de svenske forskere baseret på gadeslang og generelt forbløffende let gennemskuelige. I perioder med stress er det dog stadig det første sikkerhedsarrangement, der ryger.

Et eksempel på, hvordan svensk politi formåede at udnytte dette til deres fordel og få optværet et ecsta-

sy-netværk, går som følger:

En gruppe lavniveaudistributører var gået sammen om at bestille tusind ecstasytabletter fra en internetdistributør. Politiet og toldvæsenet havde imidlertid fattet mistanke og opsnappede pakken, hvorefter de byttede pillerne ud med slik, inden de sendte den videre til dens planmæssige destination. Denne distributør sendte slikket videre til sine kunder, der i ophidselse kontaktede ham og skældte ham huden fuld uden brug af det aftalte kodesprog. Kort tid efter slog politiet til og arresterede en underskov af lokale distributører, som de ikke havde fået fat på blot ved at arrestere den person, som pakken var stilet til.

Kreditøkonomiens forbandelse

Nødvendigheden af tillidsbaserede relationer udspringer af den måde, økonomien internt i distributionskæden fungerer på. Regel nummer et for en narkotikadistributør er

princippet om 'just in time', som i al sin enkelthed går ud på ikke at sidde inde med et parti narkotika længere end allerhøjest nødvendigt. Hellere komme af med partiet med løfte om fremtidig betaling end at skulle opbevare det med dertilhørende risici. Her kommer svaghederne ved et tillidsbaseret forretningssystem for alvor frem i lyset.

Ubetalte og udeblevne betalinger udgør den største kilde til tab internt i distributionssystemet, et tab som er mere afgørende end politiets og toldvæsenets beslaglæggelser. Rapporten fremlægger udsagn fra distributører om, at tallet for beslaglæggelserne – interessant nok – ligger i størrelsesordenen 10-20% af den samlede omsætning. Interessant, fordi 10% er det tal, politiet traditionelt har fremlagt – til stor skepsis for forskningsverdenen.

Spørgsmålet om, hvornår og hvordan en gæld skal inddrives, findes der ingen enkle svar på, og typisk forplanter gælden sig op igennem hele systemet til stor irritation og stress for de involverede. En højniveaudistributør forklarer sin rutine som følger:

'Det er vigtigt at hente sine penge fra kunderne en gang om ugen, for ellers kan de have købt en bil for pengene. Mange af os i branchen er dårlige med penge. Man ser ikke så langt fremad.'

Voldskapital

Hvordan stoler man på en person, der skylder én mange penge? Det gør man ikke, synes svaret at være. Risikoen for, at vedkommende stikker én til myndighederne, opvejer pengegevinsten, og konsekvensen bliver, at gælden ofte ikke inddrives.

Rapporten gennemgår et par almindelige misforståelser i denne forbindelse, eksempelvis at de gældstyngede personer bliver sat til at udføre risikabelt arbejde, såsom transport af narkotika. Dette billede vil man ganske rigtigt få bekræftet, hvis man gennemgår dommene,

men her forholder rapporten sig kritisk til de afhørtes motivation for at fremstille sig selv som ofre for en kriminel sammensværgelse.

Principielt strider brugen af vold mod markedets grundsten: de tillidsbaserede relationer og diskretionen. Volden er omkostningskrævende og påkalder sig uønsket opmærksomhed fra myndighederne. At besidde et vist mål af 'voldskapital' er dog en forudsætning for at fungere som distributør, da trusler ellers ikke tages tilstrækkeligt alvorligt, og det at være i besiddelse af en pistol beskrives som en integreret del af den kriminelle livsstil.

I rapporten peger flere af de interviewede på, at det lave niveau for vold kan være ved at ændre sig i takt med, at generationsskifte finder sted:

'For tiden forekommer der meget tyveri på narkotikamarkedet. Det skyldes et generationsskifte, som ødelægger markedsstrukturen. Mange fra den gamle generation er på vej til at trække sig ud som følge af dette. Før var alt baseret på tillid. Nu er tilliden borte, hvilket spiller bolden politiet i hænderne, da det indebærer flere telefonsamtaler og flere møder.'

I det hele taget tegnes i rapporten et billede af et narkotikadistributionsystem under forandring.

Antallet af aktører på markedet er stigende, og der findes flere personer end tidligere, som tager til takke med en mindre fortjeneste. Det har medført en tilgang af billig narkotika og en øget råhed blandt aktørerne, da konkurrencen er hårdere og straffene længere. Samlet set beskrives udviklingen af de ældre aktører som en undergravning af markedsstrukturen.

Kriminalitetsbekæmpende revisorer

Hvordan myndighederne skal være rustet til at tage disse udfordringer op handler især om at få afdækket, hvordan pengene fra narkotikakriminaliteten hvidvaskes. De fleste

lande har inden for de sidste ti år indført lovgivning rettet mod hvidvask, men indsatsen har indtil videre vist sig rimeligt ørkesløs, ifølge forskerne bag rapporterne på grund af en misforstået opfattelse af narkotikakriminalitetens indre logik.

Pengene brænder som benzin, de er intet værd, hvis de ikke bruges, narkotikakriminalitetens indre logik er forbrug. Ud over et ekstravagant budget til krobesøg, motorcykler, smykker og lignende er de forsigtige og fremgangsrige aktører gode til at holde relativt lav profil indenlands og bruge de store summer udenlands. Deres erfaring er, at myndighedernes indsats over for investeringer i eksempelvis fast ejendom er ikke-eksisterende, hvorfor decideret pengevask strengt taget ikke er nødvendigt.

Formuleret som et strafprocesuelt problem kan man sige, at domstolens arbejde bundet i et individualistisk perspektiv. Det er enkeltpersoner, man søger at få dømt, hvilket medfører, at det i narkotikasager er mængden af stoffer, som er det primære kriterium i strafudmålingen. Mængden af involveret narkotika i en sag er oplagt et strafværdigt kriterium, men isoleret set siger det meget lidt om personens rolle i distributionen og den samfundsmæssige skade udledt heraf.

Rapporternes samlede anbefaling er derfor at flytte fokus fra kriminaliteten, narkotika og gerningspersoner til selve den kriminelle virksomhed, herunder især netværket og økonomihåndteringen. At flytte fokus kræver udvikling af nye kompetencer og nye informationskilder:

'Kigger vi fremad, kan økonomi måske blive lige så vigtig som strafferetten, og politiets rolle mere og mere minde om kriminalitetsbekæmpende revisorer.'

Fra hurtige penge til farlige penge

Rapporternes analyse udmønter sig i en række konkrete anbefalinger, baseret på det overordnede koncept om at skabe knas i distributionsnet-

værkene. Udgangspunktet er de fem vigtigste grunde til, at distributørerne ender med at tage unødige risici:

- Ukendskab til straffelovgivningen
- For stor selvtilid
- Undervurdering af politiets indsats
- Usikkerhed
- Gammeldags griskhed

Bemærk, at en fællesnævner for disse indsatsområder er deres overvejende subjektive karakter. Det vil sige, at det afhænger mere af, hvordan de kriminelle oplever disse forhold, end hvordan det faktisk tager sig ud. Myndighederne kan og bør derfor spille på det psykiske pres, som de kriminelle befinder sig under. 'Det er lige så stressende som at være minister.'

Hvis man kombinerer dette pres med faktuelle informationer om livet som kriminel, eksempelvis om hvor lidt narkotikadistributører i virkeligheden tjener, kan man faktisk komme langt. Angående indtjeningen adresserede forskerne ligeledes narkotikakriminalitetens sagnomspundne profitabilitet. Aktuelt er det som oftest narkoens værdi på gadeplan, myndighederne tager som udgangspunkt i deres beregninger af, hvor mange penge der omsættes for på det sorte marked. Dette leder til, at billedet af høj- og mellemniveaudistributørernes indkomst overvurderes, endog temmelig groft. I rapporten sidestilles en sådan udregningsmetode med at beregne gevinsten for kvægtyveri ved at tage udgangspunkt i prisen på en bøf på en bedre restaurant fremfor prisen på kvægfoder.

Fra forskning til praksis

Rapportens overordnede påstand er, at politi og retsvæsen arbejder ud fra en noget misforstået opfattelse af, hvordan narkotikadistributionen fungerer i praksis.

De retshåndhævende myndigheders indsats har fundament i tanken om, at distributionen forstås af en hierarkisk organisation med en bagmand i toppen. Antagelsen er herefter,

at hvis denne person kan arresteres og retsforfølges, vil det resultere i organisationens sammenbrud. Billedet af en hierarkisk organisation er intuitivt besnærende, men overser, hvor dynamisk og omskiftelig distributionen af narkotika foregår i praksis. Dette medfører nogle konkrete problemer.

For det første lykkes det stort set aldrig at ramme disse bagmænd. Topposterne i narkotikadistributionen er sværest for politiet at nå frem til, og det er der, hvor der tjenes flest penge. Hvilken ambitiøs narkotikasælger stræber ikke efter denne jobbeskrivelse? Frem for at bruge for mange ressourcer på denne noget ørkesløse opgave, ville pengene være bedre givet ud på at undergrave loyaliteten internt i netværkene og i det hele taget 'skabe knas'.

Den operative politichef gav udtryk for, at det havde været et konstruktivt møde, hvor han havde fået en forskningsbaseret forklaring på en række fænomener, som han genkendte fra sit praktiske arbejde. Nogle af anbefalingerne ville være relativt lette at omsætte til dagligt politiarbejde, mens mere overordnede strategiske prioriteringer som at gå efter grossisterne vil kræve en større omlægning, som det vil tage tid at få diskuteret ordentligt igennem internt i politiet.

Samlet set var mødet et eksemplarisk bud på, hvordan forskning og praksis i en atmosfære af gensidig respekt kan arbejde hen imod en bedre narkotikakontrol.

Endnu en gang går Sverige forrest.

Rapporterne 'Narkotikadistributører - En studie af grossisterne', Brotttsförebyggande rådet (2007: 7), 'Vart tog alla pengarna vägen?' (2007: 4) og 'Narkotikabrottslighetens organisationsmönster' (2005:11) kan købes eller downloades i pdf på www.bra.se